

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Сл. весник на РМ“ бр.58/00 и 44/02) и член 30 од Законот за основно образование (Службен весник на РСМ, бр. 161 од 5.8.2019 година), Министерот за образование и наука ја донесе наставна програма по предметот Јазик и култура на Србите за III одделение на деветгодишното основно образование.

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Наставна програма по изборниот предметот
ЈАЗИК И КУЛТУРА НА СРБИТЕ
за III одделение на деветгодишното основно образование

Наставни програм изборног предмета
ЈЕЗИК И КУЛТУРА СРБА
за 3. разред деветогодишњег основног образовања

Скопје, 2020

Назив на наставната програма	Јазик и култура на Србите
Назив наставног програма	Језик и култура Срба
Тип на наставна програма	Наставна програма по изборниот предмет Јазик и култура на Србите за основно образование и воспитание
Врста наставног програма	Наставни програм изборног предмета Језик и култура Срба за основно образовање и васпитање
Одделение	III одделение
Разред	3. разред
Број на часови неделно/годишно за реализација на наставната програма	Седмичен број часови: 1 ; годишен број часови: 36
Недељни/годишњи број/фонд часова за реализацију наставног програма	Недељни број часова: 1 ; годишњи број часова: 36
Цели на предметот Јазик и култура на Србите	Цели на наставата по предметот Јазик и култура на Србите се учениците да ги совладаат предвидените јазични содржини од областа на српскиот јазик и да се запознаат со одбраните дела од српската книжевност и со елементите на културата на српскиот народ. Наставата по овој предмет на учениците ќе им овозможи да развијат интерес за изучувањето јазик и книжевност во општотеориска смисла, а потоа и посебен интерес за изучување на српскиот јазик, книжевност и култура. Учениците треба да развиваат компетенции за јазично изразување и творење: слушање, говорење, читање и пишување на српски јазик; за доживување и толкување книжевни текстови; за набљудување и опишување на околината, за усвојување знаења за српската историја и култура. Совладувањето на содржините во оваа програма на учениците ќе им овозможи да се

Очекувани резултати на наставната програма за III одделение

Циљеви предмета Језик и култура Срба

стекнат со одредени знаења од областа на стандарднојазичниот систем на српскиот јазик и со примената на српската јазична норма во практиката; ќе се запознаат со улогата и со потребата од учењето и од негувањето на српскиот јазик и култура. Притоа, во текот на наставата кај учениците треба да се поттикнува и развива меѓусебно дружење и зближување со припадниците на сите националности во Република Северна Македонија. При реализацијата на наставната програма учениците ќе развиваат способност за самостојно учење, самообразување, комуникација, самостојно литературно и уметничко творење, усно и писмено јазично изразување, негување на српската култура и функционирање во современото општество.

Очекуваните резултати од наставата по изборниот предмет Јазик и култура на Србите за III одделение од основното деветгодишно образование:

- стекнување способности за пишување и читање на печатните и ракописните букви на српското кирилско писмо и за разбирање текстови на српски јазик;
- усвојување јазични елементи (зборови и фрази) при обработката на предвидени тематски единици од областа на српскиот стандарднојазичен систем и нивната примена во изразување/дијалог со цел да се развива основа за комуникативната компетенција (правилен изговор и интонација) при изразувањето на српски јазик;
- оспособување за примена на елементарните граматички и правописни правила (опфатени со наставната програма) при усното и писменото изразување на српски јазик;
- оспособување за читање, усно и/или писмено прераскажување и доживување одбрани текстови од српската книжевност (поезија и проза), како и за усно и/или писмено прераскажување и опишување одбрани цртани филмови, куклени претстави, случки, илустрации и сл. на српски стандарден јазик предвидени со наставната програма;
- запознавање на културата на српскиот народ и развивање почит кон културата на другите националности.

Циљеви наставног програма предмета Језик и култура Срба јесу да ученици савладају предвиђене језичке садржаје из области српског језика, да се упознају с одабраним делима српске књижевности и с елементима културе српског народа. Ова настава ученицима ќе омогуќити да развијају интересовање за изучавање језика и књижевности с општетеоријског аспекта, а потом и посебно занимање за изучавање српског језика, књижевности и културе. Ученици треба да развијају компетенције за језичко изразување и стварање:

	<p>слушање, говорење, читање и писање на српском језику; доживљавање и тумачење књижевних текстова; опажање и описивање околине; усвајање знања о српској историји и култури. Савлађивање садржаја овог наставног програма ученицима ће омогућити стицање одређеног знања из области српског стандарднојезичког система и примене српске језичке норме у пракси; упознаће се с улогом и потребом за учењем и неговањем српског језика и културе. При томе код ученика треба да се подстиче и развија међусобно дружење и зближавање с припадницима свих националности у Републици Северној Македонији. Током реализације наставног програма ученици ће развијати способности самосталног учења, самообразовања, комуникације, самосталног књижевног и уметничког стваралаштва, усменог и писменог језичког изражавања, неговања српске културе и функционисања у савременом друштву.</p> <p>Резултати учења наставе изборног предмета Језик и култура Срба за 3. разред деветогодишњег основног образовања:</p> <ul style="list-style-type: none"> – стицање способности писања и читања штампаних и писаних слова српског ћириличног писма и разумевање текстова на српском језику; – усвајање језичких елемената (речи и фраза) приликом обраде предвиђених тематских јединица из области српског стандарднојезичког система и њихова примена у изражавању/дијалогу с циљем развијања основа комуникативне компетенције (правилни изговор и интонација) у изражавању на српском језику; – оспособљавање за примену елементарних граматичких и правописних правила (обухваћених наставним програмом) у усменом и писменом изражавању на српском језику; – оспособљавање за читање и усмено и/или писмено препричавање и доживљавање одабраних текстова (прозних и поетских) из српске књижевности, као и оспособљавање за усмено и/или писмено препричавање односно описивање на српском стандардном језику одабраних цртаних филмова, луткарских представа, догађаја, илустрација и сл. обухваћених наставним програмом; – упознавање с културом српског народа и развијање поштовања културе других националности.
<p>Компоненти на наставната програма</p> <p>Тематске целине наставног програма</p>	<p>Наставната програма по изборниот предмет Јазик и култура на Србите поделена е на три компоненти (подрачја): Слушање и говорење, Читање и пишување и Култура на Србите.</p> <p>Наставни програм изборног предмета Језик и култура Срба подељен је на три тематске целине: Слушање и говорење, Читање и писање и Култура Срба.</p>

<p>Материјално-технички и просторни услови</p> <p>Материјално-технички и просторни услови</p>	<p>Програмата во однос на просторните услови се темели врз Нормативот за простор, опрема и наставни средства за деветогодишното основно образование, донесен од министерот за образование и наука</p> <p>У погледу просторних услова за рад Наставни програм је усклаѓен са Нормативом о простору, опреми и наставним средствима за деветогодишње основно образовање, који је донео министар за образовање и науку</p>
<p>Норматив на наставен кадар</p> <p>Врста стручне спреме наставника</p>	<p>За реализација на наставната програма по предметот Јазик и култура на Србите, а согласно со Законот за основно образование на Република Северна Македонија, се предвидува наставата да ја реализираат наставници кои завршиле:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Филолошки факултет – Дипломиран професор по српски јазик и литература (наставна насока) VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС; – Филолошки факултет - Дипломиран професор по историја на книжевностите на народите на СФРЈ со српскохрватски јазик (по стара програма, наставна насока) VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС; – Филолошки факултет– Дипломиран филолог по српски јазик и литература VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС со завршена педагошко-психолошка и методска подготовка според соодветна акредитирана програма; – Филолошки факултет Дипломиран професор по македонски јазик и литература со српски јазик како втор главен предмет (изборен модул за студентите од матичната катедра) VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС; – Филолошки факултет – Дипломиран професор со српски јазик како втор главен предмет (изборен модул за студентите од другите катедри) VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС.

Реден број // Редни број	Резултати од учење // Исходи учења Ученикот/ученичката ќе биде способен/а да: // Ученик/ученица ќе биде способен/способна да:	Содржини и поими // Садржаји и појмови	Активности и методи // Активности и методе	Стандарди за оценување на постигнувањата // Стандарди за оцењивање образовних постигнућа Ученикот/ученичката може да: // Ученик/ученица може да:
СЛУШАЊЕ И ГОВОРЕЊЕ				
1.	<ul style="list-style-type: none"> – ствара причу на основу дате илустрације; – препричава ситуације или догађаје у учионици и непосредном окружењу; – опажа и описује предмете, појмове и/или појаве у свом окружењу. 	<p>Стварање, препричавање, опажање и описивање:</p> <ul style="list-style-type: none"> – стварање приче на основу илустрације; – препричавање ситуација или догађаја у учионици и непосредном окружењу; – опажање (именовање) и описивање појмова, предмета и/или појава из учионице и непосредног окружења. 	<ul style="list-style-type: none"> – Вежбања с илустрацијама, сликовницама, причом у сликама и сл.: Одређивање елемената/садржаја илустративног приказа, препознавање главних ликова приказане илустрирани приче, опис илустрације, језичко уобличавање приче у сликама с изменом краја приче. – Дидактичка вежбања/игре: Ученици у пару осмишљавају причу према датој илустрацији тако што 	<ul style="list-style-type: none"> – описује и уобличава причу на основу илустрације; – уочава и описује ликове (учеснике радње) на илустрацијама; – описује илустрације, одређује ликове (учеснике радње), као и време и место вршења радње на илустративном приказу;

		<p>Појмови: стварање, препричавање, опажање, описивање, илустрација, ситуација, догађај, предмет, појам, појава.</p> <p>Тематска област: школа, ближе и шире окружење, природа и друштво.</p>	<p>један ученик започиње причу, а други започету причу наставља.</p> <p>Наставник дели ученике у неколико група, и групама даје задатак да осмисле различит крај приче; на пример: тужан, срећан, необичан, реалан, нереалан...</p> <p>– Вежбања за опажање околине и описивање предмета и појава из околине:</p> <p>Шта ученици опажају у учионици, које предмете свакодневно користе у настави; опис предмета у дечјој соби и сл. Приликом оваквих активности треба обратити пажњу на употребу разноврсне лексике (синоними, антоними, епитети итд.) с циљем богаћења лексичког фонда ученика.</p>	<p>– уобличава причу у сликама и мења крај приче;</p> <p>– уз помоћ наставника препричава ситуације и догађаје из непосредног окружења;</p> <p>– препричава ситуације и догађаје на основу сећања, користећи се различитим атрибутима;</p> <p>– уочава предмете, лица и појаве у свом окружењу и описује их уз помоћ наставника;</p> <p>– описује предмете, лица и појаве на основу сећања.</p>
2.	<p>– разуме постављена питања на српском стандардном језику;</p> <p>– осмишљава и поставља питања на српском стандардном језику;</p> <p>– одговара на постављена питања на српском стандардном језику.</p>	<p>Питања и одговори:</p> <p>– разумевање постављених питања и индивидуално постављање питања на српском стандардном језику;</p> <p>– одговарање на постављена питања на српском стандардном језику.</p>	<p>– Дидактичка вежбања/игре:</p> <p>Наставник поставља питања ученицима, а они на њих одговарају. (Питања могу бити из свакодневног живота, о неком догађају, о књизи, о филму, о прочитаном тексту, о настави итд.).</p> <p>Један ученик поставља питања, а други ученик треба да одговори целом реченицом и обрнуто.</p>	<p>– уз помоћ наставника разуме садржај постављеног питања;</p> <p>– разуме садржај постављеног питања и даје одговор;</p> <p>– краћим реченицама одговара на постављена питања;</p>

		<p>Појмови: питање, разумевање и постављање питања, одговор, упитне заменице и речце.</p> <p>Тематска област: дом и породица, слободно време.</p>	<p>Ученици слушају причу, басну, песму и сл., а затим наставник поставља питања у вези с текстом на која они треба да одговоре, или ученик сâм поставља питања у вези с текстом на која одговара други ученик.</p> <p>– Вежбања за правилно постављање/ формулисање питања (ред речи):</p> <p>Ученици постављају питања тако да подвучене речи треба да буду одговор на постављено питање (различити примери реченица).</p>	<p>– разуме питање и одговара на постављена питања дужим реченицама;</p> <p>– самостално поставља питања у оквиру задате теме;</p> <p>– показује интересовање за различите теме и поставља питања.</p>
3.	<p>– именује и описује предмете, појаве и препричава ситуације из цртаног филма;</p> <p>– усавршава културу практичног комуницирања, обраћања и културног понашања, пратећи и користећи се облицима и изразима учтивог обраћања у свакодневним ситуацијама.</p>	<p>Усмено изражавање:</p> <p>– препричавање садржаја;</p> <p>– упознавање, обраћање и културно понашање.</p> <p>Појмови: цртани филм, садржај, упознавање, обраћање, опхођење/ понашање/етикета, изрази учтивог обраћања.</p> <p>Тематска област: ближе и шире окружење, школа, у куповини.</p>	<p>– Вежбања за усмено изражавање (препричавање садржаја цртаног филма):</p> <p>Ученик препричава омиљени догађај из цртаног филма који је гледао. (Пример: „Три прасета” – у настави сваки цртани филм треба да буде синхронизован на српски стандардни језик).</p> <p>– Вежбања за усмено препричавање:</p> <p>Ученик препричава догађај тако што ће прво испричати крај, а затим и почетак догађаја.</p> <p>– Вежбања за усвајање израза приликом упознавања, обраћања и учтивог понашања:</p>	<p>– препознаје и описује ликове у цртаном филму;</p> <p>– даје примере цртаних филмова и описује ликове, предмете и појаве у њима;</p> <p>– уз помоћ наставника препричава садржај цртаног филма који је гледао/гледала;</p> <p>– препричава садржај цртаног филма на основу сећања, издваја позитивне и негативне ликове;</p>

			<p>Ученик треба да замисли ситуацију у којој се упознаје с новим учеником у одељењу и с новим наставником у школи. Како ће се представити и разговарати с новим учеником? Како ће се представити и разговарати с новим наставником?</p> <p>Ученик треба да замисли ситуацију у којој купује нешто у продавници. Како ће се обратити продавцу?</p> <p>– Вежбања у вези с устаљеним изразима учтивног обраћања и културног понашања: добар дан, довиђења, извините, опростите, молим Вас, желео/желела бих да...</p> <p>Наставник мотивише ученике да сами размисле о томе који су то основни елементи/карактеристике учтивног обраћања. Који се изрази најчешће употребљавају у разговору с непознатим или са старијим особама?</p>	<p>– описује физичке и карактерне особине ликова у цртаном филму и исказује своје мишљење;</p> <p>– успоставља комуникацију с ученицима, поставља питања и одговара на питања која су други ученици поставили;</p> <p>– успоставља комуникацију с наставником, користећи се притом обрасцима културног понашања и учтивног обраћања;</p> <p>– набраја ситуације у којима се примењује учтиво обраћање;</p> <p>– набраја примере устаљених израза у ситуацијама учтивног обраћања: поздрави, молбе, извињење, упознавање и сл.</p>
--	--	--	--	---

Реден број // Редни број	Резултати од учење // Исходи учења Ученикот/ученичката ќе биде способен/а да: // Ученик/ученица ќе биде способен/способна да:	Содржини и поими // Садржаји и појмови	Активности и методи // Активности и методе	Стандарди за оценување на постигнувањата // Стандарди за оцењивање образовних постигнућа Ученикот/ученичката може да: // Ученик/ученица може да:
------------------------------------	--	--	--	---

ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ

ЈЕЗИК

1.	<ul style="list-style-type: none"> – правилно исписује сва штампана слова српског ћириличног писма; – правилно исписује сва писана слова српског ћириличног писма; – прави разлику измеѓу предњонепчаних гласова и њихових графема у српском језику и измеѓу предњонепчаних 	<p>Ћирилица (штампана и писана слова):</p> <ul style="list-style-type: none"> – усвајање великих и малих штампаних и писаних слова српског ћириличног писма; – читање и писање текстова на српском ћириличком писму; – изговарање азбуке по правилном/устаљеном редоследу слова; 	<ul style="list-style-type: none"> – Вежбања за усвајање штампаних и писаних слова ћириличног писма: Ученик писаним словима српског ћириличног писма преписује текст који је написан штампаним словима српског ћириличног писма и обрнуто. Текст који се преписује треба да буде краћи и да садржи лексичке јединице које су познате ученицама. Ученици могу да прочитају и препричају садржај краћег текста који је написан на ћирилици како би увежбавали и ћириличка слова и технику препричавања. 	<ul style="list-style-type: none"> – препознаје и именује/изговара свако слово српског ћириличног писма. – препознаје штампана слова српског ћириличног писма; – препознаје писана слова српског ћириличног писма; – по правилном редоследу изговора сва слова азбуке;
----	--	--	--	--

	<p>гласова и њихових графема у српском и македонском језику;</p> <p>– чита текстове исписане штампаним и писаним словима српског ћириличног писма.</p>	<p>Појмови: писмо, ћирилица/азбука, слово/графема, штампано слово, писано слово.</p>	<p>Наставник задаје ученицима да по устаљеном редоследу напишу сва слова азбуке односно да их у том низу изговоре. Које је последње слово азбуке? Колико слова има српско ћирилично писмо? Напиши примере речи које почињу на слово „” итд.; Усвајање ћириличног писма увежбава се и кратким диктатима.</p> <p>– Дидактичка вежбања/игре:</p> <p>Наставник припрема картице с исписаним словима (на свакој картици је исписано по једно слово); ученици треба да повежу/поређају картице како би добили словни низ који даје неку реч из нормативног речника српског језика.</p> <p>Наставник припрема картице с илустрацијама и са српским ћириличким словима; ученици треба да повежу картицу с илустрацијом и картицу на којој се налази почетно слово појма приказаног на датој илустрацији.</p>	<p>– графички правилно и естетски ваљано исписује речи и реченице штампаним и писаним словима српског ћириличног писма;</p> <p>– прави разлику између гласова, тј. слова Ђ и Џ и Ћ и Ч и даје примере речи у којима се та слова налазе;</p> <p>– прави разлику између гласова, тј. слова Ћ и К и Ђ и Ѓ и даје примере речи у којима се та слова налазе;</p> <p>– уз помоћ наставника чита речи и реченице написане српским ћириличким писмом;</p> <p>– течно чита речи и реченице написане српским ћириличким писмом.</p>
--	--	---	--	---

<p>2.</p>	<p>– разликује и препознаје појмове глас и слово, реч, реченица у српском стандардном језику;</p> <p>– препознаје гласове у речи, речи у реченици, реченице у тексту;</p>	<p>Глас (фонема), реч и реченица:</p> <p>– усвајање гласова у српском стандардном језику;</p> <p>– усвајање појма речи у српском стандардном језику;</p> <p>– усвајање појма реченице у српском стандардном језику.</p> <p>Појмови: глас (фонема), реч као скуп гласова, реченица као скуп речи.</p>	<p>– Вежбања за усвајање појмова: глас, реч, реченица:</p> <p>Ученици препознају глас и правилно га пишу одговарајућим словом/графемом. Препознају шта је реч, а шта реченица.</p> <p>Ученици у датим примерима непотпуно исписаних речи које им наставник изговара попуњавају празнине уписујући слова Ч, Ћ, Џ, Ђ. Оваква вежбања се могу давати и за сва остала слова, тј. гласове српског језика.</p> <p>Ученици уочавају и броје колико слова односно гласова има у датим примерима речи. Колико у датом тексту има реченица?</p> <p>– Дидактичка вежбања за усвајање појмова глас, реч и реченица:</p> <p>Наставник задаје издвојена слова, речи и реченице на табли (папирићима, картицама) и захтева да ученици сами саставе речи од задатих слова/да саставе реченице од задатих речи/да саставе текст од задатих реченица.</p>	<p>– правилно изговара гласове српског стандардног језика;</p> <p>– пише и изговара речи и реченице на српском стандардном језику;</p> <p>– изговара и правилно пише речи и реченице на српском стандардном језику, уз редован ред реченичних чланова (СПО);</p> <p>– пише велико слово на почетку реченице и код властитих именица;</p> <p>– препознаје погрешно изговорене гласове српског стандардног језика, односно погрешно написана слова српског ћириличног писма.</p>
<p>3.</p>	<p>– препознаје именице у српском стандардном језику;</p>	<p>Именице:</p> <p>– препознавање именица као једне од променљивих</p>	<p>– Вежбања за усвајање појма именице као променљиве врсте речи које означавају бића, предмете и појаве:</p>	<p>– препознаје именице као променљиву врсту речи у датим примерима;</p>

	<p>– дели именице на властите и заједничке и препознаје их према њиховим особинама.</p>	<p>врста речи у српском стандардном језику;</p> <p>– разликовање властитих од заједничких именица;</p> <p>Појмови: именице (као променљива врста речи), заједничке именице, властите именице, велико слово.</p>	<p>Ученик повезује властите и заједничке именице. На пример:</p> <p>Дунав Марија Београд Вук Караџић школа град река девојка</p> <p>Ученик издваја властите од заједничких именица.</p> <p>Ученик издваја заједничке именице из следећих поређења: леп као Аполон; мали као миш; дрхти као прут; пише као Иво Андрић; вредан као пчела хладан као стена.</p> <p>Ученик попуњава празна места у следећим реченицама:</p> <p>а) За _____ се фарбају јаја. б) Седмог јануара прослављамо _____ . в) Највећи српски светац је _____ .</p>	<p>– прави разлику између властитих и заједничких именица;</p> <p>– издваја властите и заједничке именице у типичним примерима;</p> <p>– даје примере заједничких именица;</p> <p>– даје примере властитих именица: (лична имена и презимена; називи држава, покрајина, градова и села, улица, установа; наслови књига и др., празници, небеска тела итд.);</p> <p>– правилно пише властите именице, употребом великог почетног слова (лична имена и презимена; називи држава, покрајина, градова и села, улица, установа; наслови књига и др., празници, небеска тела итд.).</p>
4.	<p>– препознаје основне и редне бројеве</p> <p>– пише основне и редне бројеве на основу</p>	<p>Бројеви:</p> <p>– разликовање основних од редних бројева;</p>	<p>– Вежбања за усвајање правила писања и употребе основних и редних бројева:</p> <p>Ученик уписује редне бројеве у следеће реченице:</p>	<p>– препознаје и разликује основне од редних бројева;</p>

	<p>елементарно усвојених правописних правила.</p>	<p>– писање основних бројева словима;</p> <p>– писање редних бројева и писање датума.</p> <p>Појмови: бројеви, основни бројеви, редни бројеви, писање датума.</p>	<p>Петак се зове тако зато што је то _____ дан у недељи.</p> <p>Када престигнеш трећег, ти си на _____ месту.</p> <p>Ово је _____ век.</p> <p>Трећина је _____ део нечега.</p> <p>Ученик од наведених бројева прави редне бројеве: четири _____, једанаест _____, двадесет један _____.</p> <p>Ученик пише следеће примере: датум свог рођења, текући датум, датум рођења своје мајке/оца/старатеља и датум почетка/завршетка школске године.</p>	<p>– уз помоћ наставника пише основне и редне бројеве;</p> <p>– правилно пише основне и редне бројеве на основу елементарно усвојених правописних правила;</p> <p>– правилно употребљава редне бројеве испред именица: први, прва, прво итд.;</p> <p>– пише реченице у којима су употребљени основни и редни бројеви;</p> <p>– делимично усваја правилно писање датума арапским бројевима;</p> <p>– правилно пише датуме и уписује тачку иза редног броја (арапски бројеви).</p>
5.	<p>– препознаје обавештајне, упитне и узвичне реченице;</p> <p>– препознаје и пише потврдне и одричне реченице;</p> <p>– примењује елементарна</p>	<p>Реченица:</p> <p>– подела реченица на обавештајне, упитне и узвичне;</p> <p>– писање речце <i>не</i> у одричним и речце <i>ли</i> у упитним реченицама.</p>	<p>– Вежбања за усвајање и препознавање обавештајних, упитних и узвичних реченица:</p> <p>Ученик повезује/разврстава задате речи и саставља обавештајне реченице; наводи примере обавештајних, упитних и узвичних реченица (у писаном облику, тј. у</p>	<p>– препознаје обавештајне, упитне и узвичне реченице;</p> <p>– од задатих речи уз помоћ наставника саставља обавештајне, упитне и узвичне реченице;</p>

	<p>правописна правила у писању речце <i>не</i> и речце <i>ли</i> у одричним и упитним реченицама.</p>	<p>Појмови: реченица (обавештајна, упитна и узвична), потврдна реченица, одрична реченица, тачка, упитник, узвичник, речца <i>не</i>, речца <i>ли</i>.</p>	<p>писаном изражавању уписује тачку, упитник и узвичник).</p> <p>Препознаје примере реченица у којима су правилно употребљени одговарајући интерпункцијски знаци и препознаје правилно писање речце <i>не</i> у одричним и речце <i>ли</i> у упитним реченицама.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – даје примере обавештајних, упитних и узвичних реченица; – разликује потврдне и одричне реченице; – даје примере потврдних и одричних реченица; – потврдну претвара у одричну реченицу и обрнуто; – уз помоћ наставника пише обавештајне, упитне и узвичне реченице; – у датим примерима препознаје обавештајне, упитне и узвичне реченице и пише одговарајући интерпункцијски знак на крају реченице (тачка, упитник, узвичник); – примењује правило одвојеног писања речце <i>не</i> у глаголској негацији и речце <i>ли</i> у примерима упитних реченица које почињу с <i>да ли</i>, <i>је ли...</i>;
--	---	---	--	---

				<p>– препознаје погрешно написане речце <i>не</i> и <i>ли</i> у одричним, односно у упитним реченицама.</p>
б.	<p>– издваја облик и поступак писања честитке;</p> <p>– издваја облик и поступак писања разгледнице/ поруке.</p>	<p>Језичко стварање:</p> <p>– писање честитке;</p> <p>– писање разгледнице/поруке.</p> <p>Појмови: честитка, разгледница/порука.</p>	<p>– Дидактичка вежбања/ игре:</p> <p>Ученик пише честитку свом другу/другарици из разреда.</p> <p>Ученик пише новогодишњу честитку.</p> <p>Ученик пише разгледницу/поруку са неког путовања (оствареног или замишљеног).</p> <p>Наставник дели ученицима неисписане разгледнице које они треба да попуне својим поздравима/порукама; ученици сами треба да одаберу коме ће свој поздрав/поруку послати/упутити.</p>	<p>– прави разлику између честитке и разгледнице/ поруке;</p> <p>– пише рођенданске, новогодишње и др. честитке;</p> <p>– пише рођенданске, новогодишње и др. честитке и примењује правописна правила обрађена на овом нивоу учења;</p> <p>– пише разгледнице/ поруке са неког путовања;</p> <p>– пише разгледнице/ поруке са неког путовања и примењује правописна правила обрађена на овом нивоу учења (писање великог слова; писање интерпункцијских знакова: тачка, упитник, узвичник; писање редних бројева и датума; писање речце <i>не</i> и речце <i>ли</i>).</p>

КЊИЖЕВНОСТ

<p>1.</p>	<p>– препознаје и изражајно чита ауторску лирску песму на српском стандардном језику и разликује ауторску од народне лирске песме;</p> <p>– препознаје и разликује појмове: строфа и стих;</p> <p>– доживљава садржај лирске песме.</p>	<p>Лирика:</p> <p>– препознавање примера текстова лирске песме на српском стандардном језику;</p> <p>Појмови: лирска песма, изражајно читање, доживљавање, строфа, стих, народна и ауторска лирска песма, наслов.</p> <p>Примери:</p> <p>„Септембар” – Душан Костић;</p> <p>„Врабац и мачка” – Јован Јовановић Змај;</p> <p>„Пролећница” – Јован Јовановић Змај;</p> <p>„Деца су украс света” – Љубивоје Ршумовић;</p> <p>„Благо теби, благо мени” – Добрица Ерић;</p> <p>„Вила зида град” – народна песма.</p>	<p>– Вежбања за изражајно читање лирске песме с постепеним усвајањем основних елемената правилне дикције и интонације:</p> <p>Наставник повремено користи аудио или видео материјале с интерпретацијом песама на српском стандардном језику.</p> <p>– Вежбања за изражајно читање лирске народне песме и провера степена разумевања прочитаног садржаја. Пажња је усмерена на објашњавање непознатих речи у песми (нпр. архаизама, историзама), и то у функцији богаћења лексичког фонда ученика.</p> <p>– Вежбања за читање лирске песме наглас:</p> <p>Води се добро осмишљени разговор приликом саопштавања утисака о прочитаној песми.</p> <p>– Вежбања за уочавање разлика (специфичности) између два елемента лирске песме: строфа и стих:</p> <p>Бројање строфа у песми и стихова у строфи.</p> <p>– Вежбања за мотивисање ученика у откривању основне теме и поруке у</p>	<p>– чита лирску песму (ауторску и народну) неправилном интонацијом;</p> <p>– споро чита лирску песму (ауторску и народну) одговарајућом интонацијом;</p> <p>– течно чита лирску песму (ауторску и народну) одговарајућом интонацијом;</p> <p>– прави разлику између ауторске (познати аутор) и народне (непознати аутор) лирске песме;</p> <p>– препознаје строфу и стих у лирској песми;</p> <p>– уз помоћ наставника говори о доживљавању садржаја лирске песме;</p> <p>– самостално говори о доживљавању садржаја лирске песме;</p> <p>– поставља питања у вези с лирском песмом и</p>
-----------	---	--	---	--

			тексту путем пажљивог вођења дискусије.	показује интересовање за проширивање стеченог знања.
2.	<p>– изражајно чита басне на српском стандардном језику;</p> <p>– описује садржај басне на српском стандардном језику;</p> <p>– препознаје и описује ликове у басни и открива поуку (наравоученије) у басни.</p>	<p>Басна:</p> <p>– препознавање примера текстова басне на српском стандардном језику;</p> <p>Појмови: басна, ликови басне, монолог, дијалог, поука (наравоученије).</p> <p>Примери:</p> <p>„Две жабе” – Езоп;</p> <p>„Лисица и гавран” – Доситеј Обрадовић.</p>	<p>– Вежбања за читање басне наглас и вођење разговора о облику и садржају прочитане басне на српском стандардном језику.</p> <p>– Вежбања за интерпретацију ликова и њихових типизираних особина.</p> <p>– Вежбања за анализу композицијских аспеката басне (опис фабуле и откривање поуке упућене читаоцу).</p> <p>– Вежбања за мотивисање ученика да кроз пажљиво вођену дискусију откривају и интерпретирају поуку (наравоученије) у басни.</p> <p>– Вежбања за стимулацију драмске ситуације у басни (монолог и дијалог) с додељивањем улога.</p>	<p>– споро (неразговорно) чита басну на српском стандардном језику;</p> <p>– течно чита басну на српском стандардном језику;</p> <p>– уз помоћ наставника препричава садржај басне;</p> <p>– самостално препричава садржај басне;</p> <p>– одговара на питања у вези са садржајем басне;</p> <p>– препознаје ликове у басни;</p> <p>– описује ликове у басни;</p> <p>– пореди особине ликова из басне с људским особинама;</p> <p>– открива поуку (наравоученије) у басни;</p>

				<p>– објашњава поуку (наравоученије) у басни.</p> <p>– поставља питања у вези с басном и показује интересовање за проширивање стеченог знања.</p>
3.	<p>– изражајно чита кратке фолклорне форме на српском стандардном језику;</p> <p>– препознаје кратке фолклорне форме према њиховом облику и садржају.</p>	<p>Кратке фолклорне форме:</p> <p>– препознавање примера пословица, загонетки, брзалица и здравица на српском стандардном језику.</p> <p>Појмови: пословица, загонетка, брзалица, здравица.</p>	<p>– Вежбања за читање наглас одабраних кратких фолклорних форми, као и за њихову интерпретацију у сврху постизања естетских и образовних циљева.</p> <p>– Креативна вежбања за упознавање и интерпретацију новокомпонованих фолклорних форми.</p>	<p>– чита пословице, загонетке, брзалице и здравице;</p> <p>– изражајно чита пословице, загонетке, брзалице и здравице;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје пословице, загонетке, брзалице и здравице према њиховом облику и садржају;</p> <p>– самостално препознаје пословице, загонетке, брзалице и здравице према њиховом облику и садржају.</p>

Реден број	Резултати од учење	Содржини и поими	Активности и методи	Стандарди за оценување на постигнувањата
//	// Исходи учења	// Садржаји и појмови	// Активности и методе	//

Редни број	Ученикот/ученичката ќе биде способен/а да: // Ученик/ученица ќе биде способен/способна да:			Стандарди за оцењивање образовних постигнућа Ученикот/ученичката може да: // Ученик/ученица може да:
КУЛТУРА СРБА				
1.	<p>– објашњава значај личности Светога Саве за српску историју и културу и говори о неговом животу и делу;</p> <p>– препричава содржај прича и казује/рецитује песмице о Светом Сави.</p>	<p>Свети Сава:</p> <p>– стицање знања о животу и делу Светога Саве.</p> <p>Појмови: прича, Свети Сава, српска култура.</p> <p>Примери:</p> <p>„Свети Сава, отац и мати с малим дјететом” – народна прича;</p> <p>„Свети Сава и ђаци” – народна прича;</p> <p>„Химна Светом Сави” (Светосавска химна).</p>	<p>– Наставник упознаје ученике с појмом светац и са животом и делом Светога Саве путем препричавања и доживљавања или читања приче и/или песмице о Светом Сави. Ученици треба да истраже време у којем је живео Свети Сава. Какав је био живот у Србији у тринаестом веку? Шта се јело, каква је била одећа, који се новац користио? Које су задужбине Немањића? Могу се укључити и фотографии средњовековних предмета, портрети и фреске Светога Саве, инсерти из филмова, средњовековна музика и др.</p> <p>– Вежбања на часу, читање приче и/или песмице о Светом Сави: Ученици подвлаче реченице у тексту које се односе на дело Светог Саве</p>	<p>– говори о животу и делу Светога Саве;</p> <p>– изражава властити став о значају Светога Саве за српски народ и културу;</p> <p>– казује/рецитује песмице о Светом Сави;</p> <p>– изражајно казује/рецитује песмице о Светом Сави;</p> <p>– препричава прочитане приче о Светом Сави;</p> <p>– пореди живот и дело Светога Саве с животом и делом других истакнутих личности о којима се</p>

			<p>или пак допуњују празна места у тексту задатим речима и сл.</p> <p>– Израда групног задатка: Предлог активности односи се на групни рад ученика. Ученици треба да осмисле групни задатак на којем ће представити своја знања о Светом Сави. Веома је важно да сваки ученик на часу изнесе макар по једну информацију/чињеницу/занимљивост из живота и дела Светога Саве. У зависности од услова и жеље радне групе, задатак може бити реализован на пану, плакату, у виду презентације и др. На крају свој урађени задатак ученици треба да представе и другим ученицима, наставницима и/или родитељима.</p>	<p>говори на часовима овог или неког другог наставног предмета.</p>
2.	<p>– препознаје и описује/рецитује примере српских народних песама и игара.</p>	<p>Фолклор/традиција:</p> <p>– упознавање с примерима српских народних песама и игара.</p> <p>Појмови: фолклор, традиција, српске народне песме, српске народне игре.</p> <p>Примери:</p> <p>„Ја посејох лубенице”;</p> <p>„Дуње ранке”.</p>	<p>– Слушање српских народних песама, учење текстова народних песама и учење корака народних игара. Аудио и аудио-визуелни материјали обавезни су за ове наставне садржаје.</p>	<p>– препознаје српске народне песме и игре;</p> <p>– рецитује/пева српске народне песме;</p> <p>– показује кораке обрађених српских народних игара;</p> <p>– интересује се за друге српске народне песме и игре.</p>

<p>3.</p>	<p>– описује луткарску представу на српском стандардном језику, као и њене елементе: текст, дијалог, улоге, ликове, сценарио итд.</p>	<p>Позориште:</p> <p>– приказивање луткарске представе на српском стандардном језику.</p> <p>Појмови: позориште, луткарска представа, ликови, монолог, дијалог, сценарио, сценографија.</p> <p>Примери:</p> <p>„Поп Ћира и поп Спира” – Стеван Сремац (драматизација);</p> <p>„Комшијске догодовштине” – Људмил Станев (у драматизацији аутора);</p> <p>„Коњ и магаре” – Доситеј Обрадовић (драматизација).</p>	<p>–Гледање луткарске представе на српском стандардном језику. Кроз праћење њеног садржаја ученик усваја елементе луткарске представе, њену фабулу и тему. Разликује појмове дијалог, улога, ликови, сценарио и сл.</p> <p>– Посета луткарском позоришту.</p> <p><u>Алтернативно:</u> приређивање луткарске представе на СРПСКОМ ЈЕЗИКУ у учионици или приказивање луткарске представе на видео-биму!</p>	<p>– препознаје луткарску представу;</p> <p>– препричава садржај луткарске представе и набраја ликове у њој;</p> <p>– описује ликове у луткарској представи;</p> <p>– разговара о садржају и ликовима у луткарској представи и препознаје/открива поруку у представи.</p>
-----------	---	--	---	---

ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Планирањето на наставата на изборниот предмет Јазик и култура на Србите треба да биде во координација со Наставниот план и програма за овој предмет и да ги опфаќа сите содржини од сите тематски подрачја/компоненти (Слушање и говорење, Читање и пишување Книжевност и Култура на Србите). При одредувањето на бројот на часовите за овој наставен предмет треба да се имаат предвид и условите за изведување на наставата во училиштето во коешто работи наставникот. Исто така треба да се имаат предвид и потребите и можностите на ученикот, односно групата ученици. При планирањето на наставата секогаш треба да се почитува одредениот/препорачаниот временски рок за реализација на содржините, како и нивото на постигнувањата. Сите содржини на оваа програма се меѓусебно поврзани, на тој начин се нуди можност за комбинирање на содржините при нивната реализација. **Одредувањето и формулирањето на наставните содржини преку лингвистички и теориско-книжевни термини исклучително му се наменети на наставникот, додека пак, на ова рамниште од учењето на српскиот стандарден јазик, книжевност и култура учениците би требало да ги запознаваат тие содржини на ниво на препознавање и опишување, но не и да ги дефинираат.** Преку примерите задачи во колоната Активности и методи се формулирани барањата во поглед на обемот на програмскиот материјал кој учениците би требало да го совладаат, а потоа, соодветно се дефинирани и стандардите за оценување на постигнувањата. Тематски области кои се препорачуваат да се користат при усвојувањето на српскиот јазик (проширувањето на лексичкиот фонд) и при давањето примери за вежби, согласно со возраста на учениците се: **училиште, дом и семејство, блиска и поширока животна средина, природа и општество, слободно време, пазарење** и сл. Наставата мора да биде поставена на таков начин што на секој ученик ќе му се овозможи **повеќе време за усно (и за писмено) изразување** за да се подобри учениковата говорна компетенција и со цел да владее подобро со српскиот стандарден јазик. Многу е важно да се почитува и индивидуалната работа на ученикот, затоа што нивото/степенот на знаењето на српскиот јазик е различно меѓу учениците во едно одделение. Со оглед на тоа што оваа наставна програма е наменета и за учениците припадници на српската етничка заедница и за учениците припадници на македонскиот народ и другите етнички заедници во Република Северна Македонија, наставникот треба да води сметка и за **односот и разликата во учењето на српскиот јазик како мајчин и како странски јазик** и при спроведувањето на наставата да се труди на ученикот со послабо познавање на српскиот стандарден јазик да му помогне во надминувањето на јазичните грешки кои на пр. настанале по пат на јазична интерференција и др. Наставникот треба максимално да го мотивира ученикот, притоа користејќи се со соодветни печатени наставни средства, аудио и видео материјали, карти, фотографии, слики, илустрации, апликации, презентации и др.

ПРЕПОРАКИ ЗА ГОДИШЕН ФОНД ЧАСОВИ: 36 часа годишно, еден час седмично.

Слушање и говорење – 6 часа; Читање и пишување – 26 часа (Јазик – 14 и Книжевност – 12); Култура на Србите – 4 часа.

НАСТАВНИ СРЕДСТВА:

–учебник наменет за предметот Јазик и култура на Србите;

- речници и енциклопедији;
- интернет и образовен софтвер;
- списанија за деца;
- аудио-видео материјали;
- други извори за учење (споменици на културата, музеи, домови на културата, библиотеки, кина, театари, национални паркови и др.).

ДИДАКТИЧКЕ ПРЕПОРУКЕ

Планирање наставе изборног предмета Језик и култура Срба треба ускладити с датим Наставним планом и програмом: њиме би у потпуности требало да буду обухваћени сви садржаји свих предвиђених тематских целина (Слушање и говорење, Читање и писање, Култура Срба). Приликом одређивања броја часова којим се изражава обим предмета Језик и култура Срба неопходно је имати у виду радне услове у школи у којој ће се ова настава изводити, као и образовне потребе и могућности ученика, односно одељења или групе ученика. У планирању наставе треба се руководити и поштовањем препоручених рокова за реализацију садржаја и имати у виду предложене нивое постигнућа. Сви садржаји овог програма међусобно су тематски повезани, тиме је понуђена и могућност њиховог комбиновања у извођењу наставе. **Употребљени лингвистички и књижевнотеоријски термини у исказивању и формулисању наставних садржаја намењени су искључиво наставнику, док ученици, на овом ступњу учења српског стандардног језика, књижевности и културе, појмове из датих садржаја треба да упознају на нивоу препознавања и описивања, а не и да их дефинишу.** Кроз примере задатака у колони Активности и методе формулисани су захтеви у погледу обима програмске материје којом би ученици требало да овладају, а сходно томе дефинисани су и критеријуми оцењивања образовних постигнућа. Оквирне тематске целине чијим се корпусом наставници могу користити приликом усвајања српског језика (проширивање речника) и задавања примера за вежбање примерених узрасту ученика јесу: **школа, дом и породица, ближе и шире окружење, природа и друштво, слободно време, у куповини** и сл. Настава мора бити заснована на могућности да сваки ученик добије више времена за увежбавање **усменог (и писменог) изражавања**, што би требало да побољша ученикову говорну компетенцију, тј. с циљем да ученик добро овлада српским стандарднојезичким системом. Веома је важан одговарајући приступ индивидуалном раду сваког ученика јер међу ученицима у одељењу постоје изразите разлике у степену овладаности српским језиком. Будући да је овај наставни програм намењен и ученицима припадницима српске етничке заједнице и ученицима припадницима македонског народа и других етничких заједница у Републици Северној Македонији, наставник треба да има у виду и разлике у приступу **учења српског језика као матерњег и српског језика као страног**. Наставник мора да уложи више труда, те да ученику који слабо познаје српски стандардни језик помогне у превазилажењу грешака насталих, на пример, језичком интерференцијом и др. Наставник треба максимално да мотивише ученика за рад, користећи се одговарајућим штампаним наставним средствима, аудио и видео материјалима, картама, фотографијама, сликама, илустрацијама, апликацијама, презентацијама и другим наставним средствима и помагалима.

ПРЕПОРУКЕ ЗА ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 36 часова годишње, један час недељно.

Слушање и говорење – 6 часова; Читање и писање – 26 часова (Језик – 14 и Књижевност – 12); Култура Срба – 4 часа.

НАСТАВНА СРЕДСТВА:

– уџбеник намењен предмету Језик и култура Срба;

– речници и енциклопедије;

– интернет и образовни софтвер;

– часописи за децу;

– аудио-визуелни материјали;

– други извори за учење (споменици културе, музеји, домови културе, библиотеке, биоскопи, позоришта, национални паркови и др.).

Оценување на постигнувањата на учениците

Дијагностичко оценување (на почетокот на училишната година, за наставникот да ја провери и оцени состојбата во училницата и потребите за работата со учениците, со цел квалитетно планирање и реализација на наставните активности);

Формативно оценување (податоци за постигнувањата на ученикот во сите развојни аспекти во форма на ученичко портфолио);

Микросумативно оценување (оценување на полугодие, а врз основа на формативното оценување);

Сумативно оценување (врз основа на сите претходни оценувања и собрани информации за работата на ученикот за време на целата учебна година во рамките на сите програмски подрачја).

Напомена: Во согласност со Законот за основното образование оценувањето во трето одделение се врши описно.

Оцењивање образовних постигнућа ученика

Дијагностичко оцењивање (на почетку школске године, да би наставник проверио и оценио стање у учиионици и потребе рада с ученицима ради квалитетног планирања и реализације наставних активности);

Формативно оцењивање (подаци о учениковим постигнућима у свим развојним аспектима у облику ученичког портфолија);

Микросумативно оцењивање (полугодишње оцењивање на основу формативног оцењивања);

Сумативно оцењивање (на основу свих претходних оцењивања и прикупљених информација о учениковом раду током целе школске године у склопу свих програмских подручја).

Напомена: У складу са Законом о основном образовању оцењивање у трећем разреду је описно.

Користена литература и извори

Коришћена литература и извори

1. Ненад Вујадиновиќ, *Српскиот јазик како наставен предмет во основните училишта во Република Македонија*, докторска дисертација, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје, 2007.
2. Павле Илиќ, *Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси. Методика наставе*, Змај, Нови Сад, 2001.
3. Бранко Јовановиќ (ур.), *Улога образовања и васпитања у развијању хуманистичких, интеркултуралних и националних вредности*, Филозофски факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2014.
4. Јелица Јокановиќ-Михајлов, Весна Ломпар, *Говоримо српски*, Уџбеник српског језика за странце, МСЦ, Београд, 2015.
5. Весна Ломпар, *Српски с лакоћом*, Приручник за предаваче српског језика као страног, МСЦ, Београд, 2017.
6. Весна Крајишник, Душанка Звекиќ-Душановиќ, Општи стандарди постигнућа за предмет српски језик као нематерњи језик за крај првог и другог циклуса обавезног образовања, општег средњег образовања и основног образовања одраслих, Приручник за наставнике, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2017.
7. Весна Крајишник, Александар Догнар, Препоручена лексика за предмет Српски као нематерњи језик за први циклус обавезног образовања, Помоћно наставно средство за наставнике у остваривању исхода, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2018.
8. Нада Милошевиќ-Ђорђевиќ, *Од бајке до изреке: обликовање и облици српске усмене прозе*, Чигоја штампа, Београд, 2006.
9. Јелена Михајловиќ, *Проблемски приступ настави граматике у основној школи*, Филозофски факултет, Косовска Митровица, 2019.
10. Милија Николиќ, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Завод за уџбенике, Београд, 2010.
11. *Rečnik književnih termina*, Institut za književnost i umetnost u Beogradu – Nolit, Beograd, 1985.
12. *Наставникот и квалитетот на образованието*, Зборник на трудови од научна расправа, Дом на просветните работници на Македонија, Скопје, 2007.
13. Марија Ранђеловиќ, *Педагошко мишљење и методолошка култура наставника и васпитача*, Институт за економију и право, Београд, 2014.
14. Јудит Холенвегер, Едина Кромпак, *Прирачник за наставници, Активности за поддршка на сите ученици во училиште и во училница*, Канцеларија на УНИЦЕФ, Скопје, 2018.

	<p>15. Зорица Цветановић, <i>Методичко тумачење басне</i>, Учитељски факултет Универзитета у Београду, Београд, 2013.</p> <p>16. Милица Шимић, Анђелија Прица, <i>Настава граматике у основној школи</i>, Завод за основно образовање и образовање наставника, Вук Караџић, Београд, 1966.</p>
Институција/носител на програмата	Биро за развој на образованието (БРО)
Потпис и датум на донесување на наставната програма	<p>бр. 12-2106/1 05.02.2020 година</p> <p style="text-align: right;">МИНИСТЕР, Dr. ArbërAdemi</p>
Датум на ревизија	